

Zavarovano območje

Definicija

najpogosteje uporabljena definicija **zavarovanih območij** prihaja iz Svetovne zveze za varstvo narave (International Union for Conservation of Nature and Natural Resources (IUCN)) ¹⁾. Njihova definicija navaja, da: *“zavarovano območje je določen geografski prostor, ki je s pomočjo pravnih ali drugih veljavnih ukrepov priznan kot namenski prostor, ki je upravljan tako, da se zagotovi dolgoročno varstvo narave skupaj s pripadajočimi ekosistemskimi storitvami in kulturnimi vrednotami”* (IUCN definicija 2008). ²⁾ IUCN je opredelil različne kategorije upravljanja zavarovanih območij glede na vključenost/aktivnosti človeka. Te kategorije so določene v razponu od »strogega naravnega rezervata« do »zavarovanega območja upravljanja virov. Na spletni strani World Database on Protected Areas (WDPA) lahko najdete spisek vseh zavarovanih območij po IUCN definiciji (<http://www.protectedplanet.net/>).

Slovenija

Zavarovanje (v preteklosti poimenovano tudi razglašanje) je eden najpomembnejših in najstarejših ukrepov varstva, ki se vzpostavi z oblastnim aktom – aktom o zavarovanju. V primeru varovanih območij se ustanovi zavarovano območje, ki je glede na naravovarstven pomen območja in cilj njegovega upravljanja lahko različnih kategorij. Delimo jih na ožja zavarovana območja in širša zavarovana območja. Ožja zavarovana območja so: naravni spomenik, strogi naravni rezervat in naravni rezervat. Širša zavarovana območja so: narodni, regijski in krajinski park. Vir: 53. člen [Zakona o ohranjanju narave](#) (ZON)

Zgodovina

V zadnjih nekaj desetletjih se je v svetovnem merilu močno povečal odstotek kopenskih in morskih območij, ki so označena kot zavarovana območja. Trenutno je zavarovanih 15,4 % kopenskih in 3,4 % morskih območij. ³⁾ Zavarovana območja pa niso nedavni pojav. Aristokrati v Evropi so npr. že pred stoletji ščitili svoje lovišča. Tudi številne plemenske skupnosti so nadzirale dostop in dejavnosti na svojih svetih območjih. Nacionalni park Yellowstone, ustanovljen leta 1872, se pogosto šteje za prvo moderno zavarovano območje. Kmalu po tem so bili tudi v Avstraliji, Kanadi, Južni Afriki in Evropi ter v ostalih delih Združenih držav ustanovljeni drugi nacionalni parki. ⁴⁾

Cilji in izzivi

Cilji za določitev zavarovanega območja so lahko številni, vključno z ohranjanjem biotske raznovrstnosti, varovanjem določenih vrst ali funkcije ponora ogljika ali ohranjanjem kulturne dediščine. Poleg tega obstajajo tudi gospodarski in socialni cilji, kot so varovanje blaginje lokalnih skupnosti, izboljšanje nacionalnega gospodarstva s povečanjem prihodkov iz turizma ali zaustavitev/obnovitev upadanja zalog rib. Učinkovitost zavarovanega območja za ohranjanje je odvisna od njegove velikosti, lokacije in od zunanjih dejavnikov, kot so podnebne spremembe. Dobro upravljanje zavarovano območje lahko zagotavlja številne koristi, kot so ohranjanje biotske raznovrstnosti, zagotavljanje ekosistemskih storitev in varovanje simbolnih kopenskih in morskih

pokrajin. Izzivi upravljanja z zavarovanim območjem so številni, od nadzora dostopa do območij, zagotavljanja finančnih sredstev za upravljanje območja, doseganja trajnostnega ravnovesja med ohranjanjem in človekovimi dejavnostmi ter ohranjanja močne politične zavezanosti in vzajemno koristnega odnosa z lokalnimi skupnostmi⁵⁾)⁶⁾ V strokovni srenji in političnih krogih je bilo veliko napisanega o razmerju med zavarovanimi območji in revščino. Zavarovana območja tako na eni strani nekaterim ljudem omogočajo dostop do in rabo naravnih virov, na drugi pa ga nekaterim ljudem omejujejo. Včasih to negativno vpliva na preživetje lokalnih skupnosti ali celo na njihovo odselitev. Zavarovana območja lahko vodijo tudi k večjim pravicam lokalnih skupnosti pri dostopu in rabi naravnih dobrin v primerjavi z močnejšimi organizacijami, kot so naftne družbe, in koristim lokalnih skupnosti v obliki prihodkov od turistične ponudbe. Posledice zavarovanj na lokalni ravni so lahko tako ravno nasprotno. Številne razprave so zato osredotočene na to, kako odpraviti negativne lokalne posledice teh ukrepov.^{7) 8) 9)}

PADDD

Konvencija Združenih narodov o biološki raznovrstnosti določa, da naj bi do leta 2020 zavarovali najmanj 17 % kopenskih in celinskih voda ter 10 % obalnih in morskih območij. Trenutna pokritost z zavarovanimi območji (celinskimi in morskimi) ne ustreza (CBD) ciljem za leto 2020. Zdi se, da je na splošno prisotno pomanjkanje politične volje za povečanje pokritosti in učinkovitosti zavarovanih območij (Watson 2014)¹⁰⁾ .V precej državah je opazno celo zmanjšanje obsega in učinkovitosti zavarovanih območij. Ta trend se imenuje PADDD (Degradacija, zmanjševanje in ukinjanje zavarovanih območij), kar pomeni, da se povečuje zakonito dovoljenje za človekove dejavnosti na zavarovanih območjih (degradacija), zmanjšanje pokritosti zavarovanih območij z zakonsko spremembo meja (zmanjševanje) ali izguba pravnega varstva celotnega zavarovanega območja (ukinjanje). O dogodkih PADDD so poročali v vseh regijah sveta (Mascia & Pailler 2011, Mascia in drugi 2014)^{11) 12)} Svetovni sklad za naravo (WWF) je vzpostavil spletno bazo podatkov, na kateri sledijo dogodkom PADDD (<http://www.padddtracker.org/>)).

Nekonvencionalni pristopi

Pomembno je izpostaviti, da se biotska raznovrstnost ne ohranja samo s konvencionalnimi pristopi, torej z državno podporo. Poleg običajnih zavarovanih območij obstajajo tudi domorodna varovana območja (Indigenous community conserved areas – ICCA) in varovana območja prek programov okoljskih nevladnih organizacij. Poleg tega financiranje za vzpostavitev in upravljanja zavarovanih območij ne prihaja le od države, temveč tudi iz drugih virov financiranja, kot so dobrodelni prispevki in sheme plačil za ekosistemske storitve (PES). Kot pravi Watson (2011, 71), lahko ti nekonvencionalni viri „predstavljajo ključne prihodnje pomembne alternativne vire financiranja kot tudi mehanizmi, kot so nadomestila in „menjava dolga za ohranjanje narave (debt-for-nature swap)“ iz korporativnega sektorja. .¹³⁾

(Za)varovana območja v Evropi

Najpomembnejši evropski omrežji varovanih območij sta Natura 2000 in omrežje Emerald. Poleg teh omrežij imajo države tudi nacionalna zavarovana območja (čeprav se med seboj precej prekrivajo). Evropa (EU28) ima trenutno 25,6 % (za)varovanih območij (nacionalna zavarovana območja in/ali Natura 2000). Čeprav je v Evropi v primerjavi z drugimi regijami sveta veliko število zavarovanih območij, je povprečna velikost zaradi visoke stopnje razdrobljenosti (infrastruktura, urbanizacija in

intenzivna raba zemljišč) precej nizka. ¹⁴⁾ Kar 76,9 % nacionalnih zavarovanih območij v Evropi in 34,5 % območij Natura 2000 je velikih 100 hektarov ali manj. ¹⁵⁾ Obsežna zavarovana območja lahko najdemo zlasti v državah z nizko gostoto prebivalstva, kot je npr. Švedska. V Evropi obstajajo tudi velike razlike pri ciljih in upravljavskem pristopu v zavarovanih območjih. Najpogostejše kategorije kopenskih (za)varovanih območij IUCN so nacionalni parki (kat. II), območja upravljanja habitatov/vrst (kat. IV) in zavarovane kopenske/morske pokrajine (kat. V). Kategoriji IV in V sta najpogostejši pri morskih zavarovanih območjih. ¹⁶⁾ Ocenjuje se, da se gospodarske koristi Nature 2000 gibljejo med 200 in 300 milijardami evrov, stroški upravljanja in zaščite zavarovanega območja pa so ocenjeni na 5,8 milijard evrov ¹⁷⁾

Glej tudi

Glossary

[nature conservation, natural resource management](#)

¹⁾

<http://www.iucn.org>

²⁾

https://www.iucn.org/about/work/programmes/gpap_home/pas_gpap/ Retrieved 30.3.2016

³⁾

<http://www.unep-wcmc.org/featured-projects/mapping-the-worlds-special-places> Retrieved 20.04.2016

⁴⁾

4

⁵⁾

5

⁶⁾

Eagles, P. F.J., S. F. McCool, and C.D.A. Haynes 2002. Sustainable Tourism in Protected Areas: Guidelines for Planning and Management . IUCN Gland, Switzerland and Cambridge, UK

⁷⁾

Brockington D & D. Wilkie 2015. Protected areas and poverty. Philosophical Transactions B 370: 20140271. doi: 10.1098/rstb.2014.0271. Retrieved 18.04.2016

⁸⁾

Oldekop, J. A., Holmes, G., Harris, W. E. and Evans, K. L. 2016, A global assessment of the social and conservation outcomes of protected areas. Conservation Biology 30: 133–141. doi: 10.1111/cobi.12568

⁹⁾

Pullin A. S., M. Bangpan, S. Dalrymple, K. Dickson, N. R. Haddaway, J.R. Healey, H. Hauari, N. Hockley, J. P. G. Jones, T. Knight, C. Vigurs and S. Oliver 2013. Human well-being impacts on terrestrial protected areas. Environmental Evidence 2:19.doi:10.1186/2047-2382-2-19

¹⁰⁾

¹¹⁾

Mascia, M. B. & Pailler, S. 2011. Protected area downgrading, downsizing, and degazettement (PADDD) and its conservation implications. Conservation Letters 4: 9–20. doi: 10.1111/j.1755-263X.2010.00147.x. Retrieved 18.04.2016

¹²⁾

Mascia, M.B., S. Pailler, R. Krithivasan, V. Roshchanka, D. Burns, J.M. Mlotha, D. Murray, and N. Peng 2014. Protected Area Downgrading, Downsizing, and Degazettement (PADDD) in Africa, Asia, Latin America and the Caribbean, 1900-2010. Biological Conservation 169:355-361.

¹³⁾

Watson, J.E.M., N. Dudley, D. B. Segan & M. Hockings 2014. The performance and potential of protected areas. Nature 515: 67–73. doi:10.1038/nature13947. Retrieved 11.4.2016

14)

<http://www.eea.europa.eu/soer-2015/countries-comparison/biodiversity#note4> Retrieved on 15.4.2016

15)

<http://www.eea.europa.eu/themes/biodiversity/protected-areas/facts-and-figures/number-and-size-of-protected-areas-1> Retrieved 15.4.2016

16)

<http://www.eea.europa.eu/soer-2015/countries-comparison/biodiversity#note4> Retrieved 15.4.2016

17)

<http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/financing/docs/Economic%20Benefits%20Factsheet.pdf> Retrieved 20.04.2016

From:

<http://www.wikialps.eu/> - **WIKIALps - the Alpine WIKI**

Permanent link:

http://www.wikialps.eu/doku.php?id=sl:wiki:protected_area&rev=1512484004

Last update: **2017/12/05 15:26**

